

POLKNAĆ (54) *vb pf*

o jasne.

inf połknąć (17). ◇ *fut* 1 sg połknę (1). ◇ 2 sg połkniesz (2). ◇ 3 sg połknie (10). ◇ *praet* 1 sg m połknąłem (2). ◇ 3 sg m połknął (6). *f* połknęła (3), [połkła]. *n* połknęło (1), połknęło (1) *Mącz*. ◇ *imp* 2 sg połkni (5). ◇ 3 sg niechaj połknie (1). ◇ *con* 3 sg m by połknął (2). *f* by połknęła (1). ◇ *part praet act* połknąwszy (2).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVII – XVIII w.

1. *Połknąć, przelknąć; zjeść, wypić; degluttire PolAnt, Vulg; absorbere Vulg, Calag; coenare, exsorbere, sorbere Mącz; devorare Calag [w tym: kogo (2), co (42)] (49)* : Theż na barzo zbytnią biegunkę krwawą/ vczyń ośm albo dzieścię piłulek z wołku tak wielkich iako prośne ziarnka/ á na nocz połkni/ fiłno mocznie łtanowi. *FalZioł* V 86, III 33d, IV 49d, 52a, V 77, 87v; *SeklKat* S3v; A Wízakoż Pan przygotował był rybę wielką kthora połknęła Ionałzá *BibRadz Ian* 2/1; *BielKron* 20v, 92; *Mącz* 168c; Albo vwierć trzy cebule/ á włoż ié w pół gárncá winá dobrého/ léyże koniowi w gárdło/ [...] áże wżyftko połknie *SienLek* 168, 124v, 168v; *RejAp* CC2, 85v, 87 [2 r.], 87v; *RejPos* 225v; *RejZwierc* 109; *Calag* 509a; *SkarŻyw* 200; *KochFr* 37, 124; Bo mała rybka zie mnieyszą niż lámá/ onęż zásię druga: y ták to idzie/ áz łum z wielką gębą/ wálámi/ y brzuchem połknie onę nawiętfzá *PowodPr* 79; *PaxLiz* E4.

Przysłowie: A kto łie nie muśi łmiać/ kiedy owo kto [...] nie zgináiąc łie nigdziey/ iákoby kiy połknął táncuie? *GórnDworz* E7v.

Zwroty: »pokarm połknąć« (2): iż kiedy komu iad będzie z iaką karmiá przyprawion/ á gdy then kamień będzie włożon w on pokarm/ takiego pokarmu człowiek połknąć niebędzie mógł, á kiedy wyjmie z pokarmu on kamień, tedy gi będzie mógł połknąć. *FalZioł* IV 48c.

»połknąć ślinkę« = *umrzeć* (1): Vwazayże iac radzę/ tu każdą godzinkę/ Bo áni łie obaczył/ kiedy połkniesz flinkę. Gdyć tu przydzye ná łwiecie/ wżytkiego ołtrádać/ A tám nie wiesz po łmierci/ kto ma tobą władać. *RejZwierc* 143.

»jako ślinkę, jako śliwkę, [jak jagódkę] połknąć« = *bardzo łatwo* (2:2): A wždy to v nas nic/ á wždy to v nas/ iáko ono powiedáią/ iáko łliwkę połknąć/ nic łobie nie powazyć łwiętey woley á tego to poruczenia iego. *RejPos* 335v; iż łkázona náturá á łákomłtwem náłzychtowána wżitko záłłoniwłzy pśiná oczy łćirpi łnádnie/ á iáko ono powiedáią/ iáko náłłodźszá łliwkę thák nadobnie połknie *RejZwierc* 96, 96v *margin*, Bbb2v; [*BronApokr* 72].

W przen (1) : BYłem oycem niedawno/ dźiś niemam nikogo/ [...] Włzytki mi [*dzieci*] łmierć poźarlá: iedno łmierć połknęło/ Haftkę łichą połknąwłzy *KochFr* 37.

Przen (13) : *Leop* 4.*Esd*r 8/4; wefełe człowieká pokrytego iest docześne. [...] To co z pracą nábył/ wroci á nie połknie/ iáko odmienne máiętnoći z ktorych łie áni rozwefeli. *BibRadz Iob* 20/18; Abowiem oni wierni zwolennicy Páńłcy/ pożywáli chlebá y Pána/ ále on nieborak pożywał tylko chlebá/ ále przeciwko Pánu: oni pożywáli y iedli wieczny żywot/ á on nędznik pomłte á wieczne potępienie połknął *RejPosWiecz*² 96.

Szereg: »rozproszyć i zaraz połknąć« = *oddychać spazmatycznie, dyszeć* (1): Milczałem ząwždy/ á nicem nieodmawiał/ byłem ćierpliwym/ iáko tá co fie rodzienim prácuie/ będę mowił: rozproffę/ y zaráz połknę [*dissipabo et absorbebo simul*]. *Leop Is* 42/14.

a) Przetrownić, przetracić, może: przejeść, przepić (1) : nász łzwágrafzek przyfzły, Dom iufz sprzedał y połknął: choć onemu w brzuch łzedł, Przedsię tám wniść nie może ociec y zmieścić fię Gdy przyedzie *CiekPotr* 34.

b) Ścierpieć, wytrwać, podolać czemuś; doświadczyć czegoś (5) : Odia alicuius sorbere per translationem Nieprzyażń á niełáskę cziię połknąć/ to yeft nie dbać o yego gniew/ álbo też skromnie cierpieć. *Mącz* 402d; Exorbere difficultatem, per translationem, Trudność wyłknąć/ albo połknąć/ to yeft/ przetrwać. *Mącz* 403a, 59a.

Zwrot: »śmierć połknąć« = *umrzeć, zginąć* [szyk zmienny] (2): ktory [*Chrystus*] ieft ná práwicy Bożey/ połknąwłzy śmierć [*deglutiens mortem*]/ ábyłmy fię sftáli dziedźcami żywotá wiecznego *WujNT* 1.*Petr* 3/22; *GosłCast* 28; [wiem też iż ktokolwiek ná wojnie łmierć połknie że ten przychodzi do łwiátá wielkiego. *FlawHist* 40].

c) Dać się owałdnąć, opanować przez coś (1) : miály ták wielką moc one w łifcie łłowá/ [...] iż też y oná trzecia [*białogłowa*] w też łieć wpádłá: [...] będąc trofzkę przyłákomfzym/ połknęłá on ogień *Górndworz* M8v.

d) Podbić, zawojować, zniszczyć przez podbój [kogo] (1) : [*Turcy*] chczą łye pokvřycz na zyemie v k m. Corvni polfkiey a maya podzielicz fwoye wołka aboviem yz chczą wřzitko Chrzesezyanřstwo polknacz abis [!] niebilo znacz nycz Chrzefczyanřstwa *LibLeg* 11/56v.

e) Nie móc sobie przypomnieć (1) : Iákołz mu imię? [...] (–) Dopieruczko iákoś nie opátrznie Połknálem imię iego. [...] Dopieruczko mi v łámych warg było. *CiekPotr* 69.

f) [Uznać, zaakceptować [czym]: żeby Miniřter wolał rzec/ iż áni Piotr áni Kryřtus kořciołem rządzí *quod absurdum est*. ále Miniřter przełtroną czewką/ y toby połknąć mogł. *ŠmigłŁup* E.]

2. Pochłonać, wciągnąć w głębokość; absorbere *Mącz* [w tym: co (2)] (4) : Absorpsit penitus rupes palus, Práwie yáko ma być błoto skály połknęło/ to yeft vpádły/ vrwály pogrążyły fie skály w błocie. *Mącz* 402d.

Fraza: »aby go ziemia połknęła« (1): Boday zdraycę káždęgo zła łmierć nie minęłá/ Aby go ziemiá żywo rozłtępna połknęłá. *KochPs* 81.

Zwrot: »żywo połknąć« (1): *KochPs* 81 cf *Fraza*.

[Szereg: »pożreć, połknąć«: aperto ore terra odvorzywřizífze: Absorbuit pozarła, polkla. <cum... et> tabernaculis. y łnamyotamy ych *TomZbrudzBrul Deut* 11/6.]

Przen (1) : Iż co fię zrodzi ná Polfkim vgorze/ Połknie to morze. Pan nie náfyći morzá bezednego/ Wři nie náfyćá Páná choć iednego. Ták wřzytko ginie co vřną poddáni/ Iáko wodchłáni. *KlonFlis* C4.

a. O rzece i jej dopływach: przyjąc do głównego nurtu (1) : Ktora [*Wisła*] połknęłá łtrumieni ták siłá/ Y z rzekámi fię wielkimi zbráćilá. *KlonFlis* G3.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* [co] (1) : absorbere, Wřizífko połknąć. *Mącz* 402d.

Synonimy: 1. wypić, zjeść; 2. pochłonać.

Formacje współrdzenne cf ŁYKAĆ.

Cf **POLKNIENIE, POLKNIONY**

LWil